

Väljavõte Vello Kumari mälestustest

[---] Meie võiduka jalgpallimatši* (vist 2 : 1) lõppedes lõi kogu täistribüün ühtäkki õitsema kui üksainus sini-must-valge hiigellillemeri. Need siidriidest laualipukesed oli kohale toimetanud OV** ja julgete-hakkajate poisipõnnide kaudu publikule ribu-rada kätte jaganud. Arvata – vähemalt 5000! Võimsalt kõlas juba põlu alla jõutud panna vana vabariigi hümn, ennenägematu innuga lehvitati lipukesi, kuni hakkas kaikuma hüüdeid: „Lossi ette!”, „Presidenti tervitama!”, „Juhte julgustama!”.

Mindigi. Ratsakorrapidajad püüdsid küll meeleheitlikult teed tõkestada, kuid ei suudetud kuidagi tohutut meeleavaldajatetulva pidurdadagi. Pidulikrõõmsalt skandeeriti „Elagu Eesti Ratsapolitsei!” (pidas viimaseid päevi oma ametit) ja topiti lipukesi ülemealikult valjaste vahele, sadula külge, koguni korralvuri säärsaabaste säärtesse. Rõõmsalt, julgelt, pidulikult, pooleks suure nalja ja naeruga, otsekui oleks tegu vastse võidupühaga.

Peagi asusid platsi ka mõned Rahva Omakaitse vormis salgad, ent esialgu ei tehtud neist väljagi. Kuid eespool, lossi peavärvavas valvas neist mitmekordne ahelik: rahvaomakaitseelased kaitsmas põlatukskuulutatud presidenti tänuliku rahvahulga eest! (Võib oletada, et see sündmus kiirendaski presidendi äraviimist kodumaalt, mis teatavasti toimus juba 30. juulil s. a.) Tulid tuletõrjujad oma töökorras voolikute ja täispaakidega.

Vasttekinud hirmuäratava olukorra tagajärjed olid enamikule osalejaist kahtlemata ette aimatavad. Küllap kõige kainestavamalt võis mõjuda alles hiljuti, kuu hakul toimunu Pikal tänaval, kui mornivõitu sundrongkäik oma sundkorras selgakäsitatud sundkarva lipukangastega marssis mööda verivärske vanema venna saatkonnahoonest, mille rõdult möödujaile lahkelt viibanud isand Ždanovi kulg järsku kortsu läks ja ta vist küll üle mitme vanalinnakvartali röögatas: „Mis kalts see on? Maha rebida!...”.

Nimelt oli just kohakuti jõudmas postiametnike esindus oma ajaloolise, veel tsariajast pärit revolutsioonihõngulise lipuga, mille vereva kanga vardapoolses ülanageras ilutses sini-must-valge ristkülikuke, umbes nagu USA tähelipul oma kombinatsioonigi. Seda tol aastal ametlikult viimast korda Tallinnas lehvitud minirahvuslippu asusid võõra käsul rebima relvastatud rahvaomakaitseelased. Sealsamas Georg Stude kondiitriäri vastas trotuaaril trambitigi see jalge all pihuks ja põrmuks. Lipu kaitseks astunuid arreteeriti, topiti autokongidesse, kui enam ei mahtunud, hakati tirima lähima maja kangi alla raudvärava taha. Seejärgi teati linna peal õudusega rääkida hirmsast vägivallast jaolt ka juhuslikult vahi alla sattunute kallal. Neist üksjagu jäigi teadmata kadunuks.

Kord juba valusasti kogetu kohutas. Lossi ette pääsemata hakati laiali valguma, lippe põue pistma, minemagi viskama. Mõned põgenesid paaniliselt, kuhu silm sihtis. Ettevaatlikumad või aremad astusid vastaskanti, Lasnamäe, Hundikuristiku või Pirita poole. Julgemad asusid linnateele. Varsti saalisid siin vaid uljamad noorukid parves oma jalgrattail, aina edasi-tagasi, rahvusvärvid avalikult leistungil, rinnataskus, peos või kübara küljes. Tuurisid pääsulinnunobedusega, kuni kuri raudkull karja tuli.

Armumata löödi-tiriti iga käeniulatuv kihutaja koos oma sõiduriistaga pikali, hoolimatult loobiti neid autokongidesse. Neid püüti ka piki Narva maanteed, Vene turuni välja, küllap kees lastepüük ja mäsu mujalgi pealinna tänavail. [---]

Kuipalju neist noortest jalgrattapatriootidest „kaduma” jäi, ei tea vist ükski arhiiv. Vähe neid ei olnud. [---]

Eesti Muinsuskaitse Selts. Mälestuste kollektsioon.

**Kõne all on 28. juulil Kadrioru staadionil toimunud Eesti–Läti maavõistlus jalgpallis, millele järgnes rahvuslik demonstratsioon. **Mõeldud mootorisportlast ja seltskonnategelast Oskar Veldermanni.*

